

УДК 65.016.7: 69.003

Тетяна ВИННИК

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АДАПТИВНОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

***Резюме.** Окреслено необхідність реалізації реструктуризаційних заходів господарюючими суб'єктами. Виокремлено види реструктуризації залежно від мети проведення: адаптивна, антикризова та реструктуризація розвитку. Доведено превентивність та превалюючу роль адаптивної реструктуризації. Виділено стадії реструктуризаційного процесу – тривоги та резистентності. Наведено основні причини негараздів у будівельній галузі, зокрема вказано на залежність забудовника від зовнішніх джерел фінансування. Обґрунтовано необхідність адаптивної реструктуризації будівельними підприємствами шляхом кореляційного аналізу. Проаналізовано фінансовий стан вітчизняних забудовників з точки зору структури джерел утворення господарських засобів та спроможності погашати поточні зобов'язання.*

***Ключові слова:** реструктуризація, адаптація, забудовник, причини реструктуризації, стадії реструктуризаційного процесу, коефіцієнти кореляції, фінансовий стан.*

Tetyana VYNNYK

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF ADAPTIVE RESTRUCTURING OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

***Summary.** The necessity of realization of restructuring measures by business entities is outlined. The types of restructuring are distinguished depending on the aim of realization: adaptive – to be carried out by profitable enterprises and those ones that occupy certain position in the market, however the necessity of adaptation to the market changes predetermines structural transformations; anticrisis - is used by enterprises that have possibilities for maneuvering, the financial state of which is rather satisfactory; restructuring of development – is usual for the business entities that aim to hold the market position, to create unique competitive advantages, to promote an image, to increase the market value. It is noticed that restructuring is mainly carried out by enterprises that take care about the increase of their business market value and improvement of image. The preventive nature and prevailing role of the adaptive restructuring is proven. The stages of restructuring process - warning and resistance are determined. The basic causes of problems in the construction industry are given, in particular the dependence of constructors on external sources of financing. The necessity of the adaptive restructuring conduction by construction enterprises with the use of cross-correlation analysis is grounded according to the results indicating that the values of all correlation coefficients represent substantial connection (more than 0,8) between the volume of sales of construction products and the external sources of financing of construction. The financial state of the domestic construction enterprises from the point of view of the structure of economic resources formation and the ability to repay the current liabilities is analyzed.*

***Key words:** restructuring, adaptation, construction enterprise, causes of restructuring, stages of the restructuring process, correlation coefficients, financial state.*

Постановка проблеми. Глобалізація та інституційні трансформації – реалії сучасного світу, що потребують перманентного моніторингу змін зовнішнього середовища, зумовлених зростанням складності й невизначеності економічних процесів, загостренням конкурентної боротьби, динамічністю соціальних систем, безсистемністю внутрішніх реформ.

Особлива увага за таких умов необхідна підприємствам будівельної галузі, для яких негативні макроекономічні тенденції – спад ВВП, зниження життєвого рівня населення, зменшення інвестицій, активізація інфляційних процесів, девальвація національної грошової одиниці, обмеження банківського кредитування тощо – детермінують розвиток кризових процесів усередині галузі, котрі, своєю чергою, негативно впливають на розвиток економіки країни загалом. Одним із дієвих способів пристосування підприємства до мінливого ринку є реструктуризація – внутрішні структурні перетворення, спрямовані на підвищення ефективності господарювання шляхом усунення (максимального обмеження) негативного впливу як екзогенних, так і ендемогенних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у формування теоретичних і прикладних засад реструктуризації внесли такі українські та зарубіжні вчені, як М. Аістова, М. Архипчук, Т. Бенъ, Л. Белих, М. Вандерборг, Л. Водачек, Патрік А. Гохан, Л. Зуєва, І. Мазур, О. Моргулець, Ю. Нікітін, О. Паровий, М. Федотова, В. Шапіро. У працях висвітлено погляди авторів на сутність реструктуризації, запропоновано різні підходи до класифікації її етапів, видів, способів реалізації, розкрито теоретичні та методичні основи управління реструктуризаційним процесом. Водночас, у науковій літературі, незважаючи на велику кількість фундаментальних праць із даної тематики, є розбіжності щодо трактування суті реструктуризації. Подальшого теоретичного осмислення потребують реструктуризаційні заходи, диференційовані залежно від мети.

Метою статті є дослідження сутності та необхідності реалізації реструктуризаційних заходів адаптивного характеру вітчизняними забудовниками.

Виклад основного матеріалу. Донині актуальним питанням залишається розроблення дієвих механізмів адекватного реагування на зміни, що відбуваються всередині підприємства та якнайшвидша його адаптація до перманентно мінливого ринкового середовища. Оскільки будь-які позитивні зміни у макроекономічному контексті – це віддзеркалення реальних заходів трансформативного характеру, які здійснені окремими господарюючими суб'єктами, то ефективність функціонування окремих бізнес-одиниць – це ефективність розвитку економіки будь-якої країни, а в умовах становлення ринкових відносин, що особливо актуально для України, це ще й формування принципово нових способів ведення бізнесу, перманентний розвиток підприємницьких здібностей і постійний інноваційний пошук.

Одним із ефективних способів активізації внутрішніх резервів підприємства з метою попередження банкрутства, підвищення конкурентоспроможності та покращення фінансових результатів діяльності, адаптації до нових ринкових умов є реструктуризація.

Загалом, якщо абстрагуватись від контекстуального дефініціювання терміну, то реструктуризація може здійснюватися підприємствами, які володіють достатніми активами – в яких позитивна ділова репутація, які займають певну позицію на ринку, володіють відповідними виробничими потужностями, у яких налагоджена співпраця з постачальниками і давно завойований певний контингент споживачів. Необхідність реструктуризації для таких господарюючих суб'єктів зумовлена зміною ситуації на ринку – посиленням конкурентної боротьби, збільшенням імпорту аналогічних або взаємозамінних товарів, подорожчанням сировини та матеріалів, зниженням рівня платоспроможності традиційних покупців тощо. Оскільки змінити чи вплинути на макроекономічну ситуацію підприємство не в змозі, метою структурних перетворень для нього є пристосування до нових ринкових умов. Такий вид реструктуризації називають адаптивним [1; 4; 13].

Зазначимо, що адаптивність є однією із характерних ознак підприємства як економічної категорії. Згідно з принципом У.Р. Ешбі різноманітність реакцій системи визначається кількістю життєздатних нововведень та відповідає множині зовнішніх антиентропійних (тих, що еволюціонують) імпульсів – кожному джерелу зовнішніх імпульсів повинен відповідати елемент з новими властивостями [7, с. 24]. Тобто зміна економічного середовища вимагає від господарюючого суб'єкта адекватної зміни ендогенних складових фінансово-виробничої системи, у випадку конформізму – втрата позицій та, як наслідок, банкрутство чи, навіть, ліквідація.

Лейтмотивом структурних перетворень 90-х років була адаптивна реструктуризація – перехід від адміністративного способу управління до ринкового. Тому, на думку більшості економістів та науковців, для сьогодення, коли Україна інтегрується у європейське співтовариство та визнана ним як держава з ринковою економікою, коли наша країна є членом Світової організації торгівлі, такий тип реструктуризації є неактуальним, однак, на нашу думку, це не зовсім так.

Адаптація – пристосування до умов функціонування [11, с. 21], а останні, як відомо, змінюються континуально і автономно – сучасна фінансова криза є яскравим прикладом необхідності адаптації суб'єктів господарювання до нових вимог ринку.

Коли можливості для маневрування у підприємства дуже обмежені, а фінансовий стан є відносно задовільним, тобто ознаки кризи поглиблюються, слід здійснити додаткові дослідження та застосувати ряд антикризових заходів, зокрема провести відновну [1; 4; 13] або антикризову реструктуризацію суб'єкта ринкових відносин задля своєчасного реагування на погіршення параметрів, що характеризують його фінансове становище.

Окрім адаптивної та антикризової реструктуризації, підприємство може проводити реструктуризацію розвитку [1; 4; 13]. Її застосовують успішні компанії, що передбачають можливість зміни умов функціонування (появи нових або підсилення існуючих конкурентів, упровадження новітніх технологій, освоєння нових або втрата існуючих ринків) і прагнуть зміцнити свої ключові компетенції шляхом створення унікальних конкурентних переваг, підвищення іміджу, збільшення ринкової вартості підприємства.

Оскільки бізнес повинен бути ефективним на даний, конкретний момент часу, то першочерговою метою реструктуризації, на нашу думку, є не усунення наслідків, а попередження виникнення проблем різноманітного походження, що, зокрема, знаходиться у площині адаптивної реструктуризації, яка є превалюючою щодо решти, адже зовнішнє оточення – перманентне джерело проблемних ситуацій, що потребують своєчасного виявлення та прийняття адекватних рішень [7, с. 25].

Ще на початку ХХ ст. (1912 р.) А.А. Богдановим [15, с. 70] досліджено вплив екзогенних факторів на діяльність господарюючих суб'єктів і підтверджено необхідність перманентних структурних перетворень відповідно до змін умов функціонування. Автор розглядає підприємство як відкриту систему і зосереджує увагу на тому, що її цілісність можна забезпечити шляхом активного використання екзогенних факторів впливу. Зовнішнє середовище, на його думку, є одним із головних детермінант подальшого розвитку господарюючого суб'єкта, що передбачає адаптацію до ринкових змін і призводить до їх коеволюції. Зміни навколишнього середовища, що чинять негативний вплив на фінансовий стан підприємства, зумовлюють проведення адаптивної реструктуризації; зміни, позитивні для підприємства, наприклад, банкрутство конкурента, ініціюють реструктуризацію розвитку.

Динамічна рівновага між зовнішнім і внутрішнім оточенням може підтримуватись двома полярними способами. Перший – раціональний інкременталізм, суть якого полягає в узгодженні перетворень, що відбуваються всередині організації із зовнішніми змінами, тобто збереження стійкості економічного розвитку здійснюється відносно екзогенних факторів впливу на діяльність окремого господарюючого суб'єкта. Наступний спосіб – альтернатива вищеназваному – зміна зовнішніх умов відповідно до своїх внутрішніх потреб [6, с. 5], що зумовлюється неспроможністю великих підприємств перманентно змінювати свої структури, функції і процеси відповідно до постійних змін ринкового середовища – політично, фінансово та соціально значущі господарюючі суб'єкти намагаються змінити не себе, а зовнішні умови господарювання. Такі трансформації передбачають розширення чи звуження масштабів і сфер діяльності шляхом укрупнення, поділу, злиття чи поглинання (12; 17).

Спільним для обидвох вищеназаних способів функціонування підприємства, залежно від взаємодії їх внутрішніх процесів із ринковими трансформаціями, є необхідність здійснення структурних перетворень, своєчасна реалізація яких передбачає перманентний моніторинг змін [1; 3; 9]:

– зовнішніх (неконтрольованих), які повинні сприйматись як належне та обов'язково враховуватись при формуванні стратегії розвитку підприємства. Наприклад, девальвація чи ревальвація національної грошової одиниці дестабілізує діяльність підприємств, які використовують імпорту сировину або тих, що є експортерами; підвищення рівня процентних

ставок фінансово-кредитними установами ускладнює своєчасне погашення позик фірмами-боржниками; нестабільність законодавчого поля та незахищеність прав власників відлякує потенційних інвесторів; ріст цін на енергоносії на світовому ринку спричиняє збільшення собівартості сировини тощо;

– внутрішніх (контрольованих), що потребують оперативного вирішення шляхом прийняття відповідних управлінських рішень, оскільки навіть за умови відносної макроекономічної стабільності, якщо ступінь зносу основних фондів надто високий, у структурі пасивів підприємства переважає заборгованість за зобов'язаннями, вартість продукції необґрунтовано завищена, а її якість не відповідає встановленим вимогам, на підприємстві зменшується грошовий потік від операційної діяльності, зростає залежність від кредиторів, знижується ліквідність та фінансова стійкість.

Зауважимо, зовнішні фактори впливають не лише на діяльність конкретного суб'єкта господарювання, а й на усіх його контрагентів, тому що будь-яке підприємство, що прагне активного розвитку змушене враховувати і задовольняти потреби тих, від кого залежить – клієнтів, працівників, інвесторів (власників). Бізнес не може бути успішним, якщо незадоволеною є хоча б одна із зацікавлених сторін [10, с. 165]. Власне цей постулат і є детермінантою наукового дослідження. Більше того, він, на нашу думку, повинен бути в основі діяльності кожного господарюючого суб'єкта. Разом з тим, 33% підприємств [5] не вважають за необхідне координувати та узгоджувати реструктуризаційні заходи із контрагентами.

З метою повнішого виявлення суті реструктуризаційного процесу, пропонуємо виділити його основні, валентні між собою, стадії:

- тривоги – підвищення ефективності діяльності за рахунок ефективнішого використання нинішнього потенціалу (внутрішніх резервів);
- резистентності (боротьби, супротиву) – реалізація комплексу заходів, цілеспрямований вибір яких здійснює ініціатор проведення реструктуризації залежно від мети – адаптації до змін економічного оточення чи усунення тимчасових проблем.

Відобразимо схематично запропоновані стадії із зазначенням заходів, що відповідають кожному із них (рис. 1).

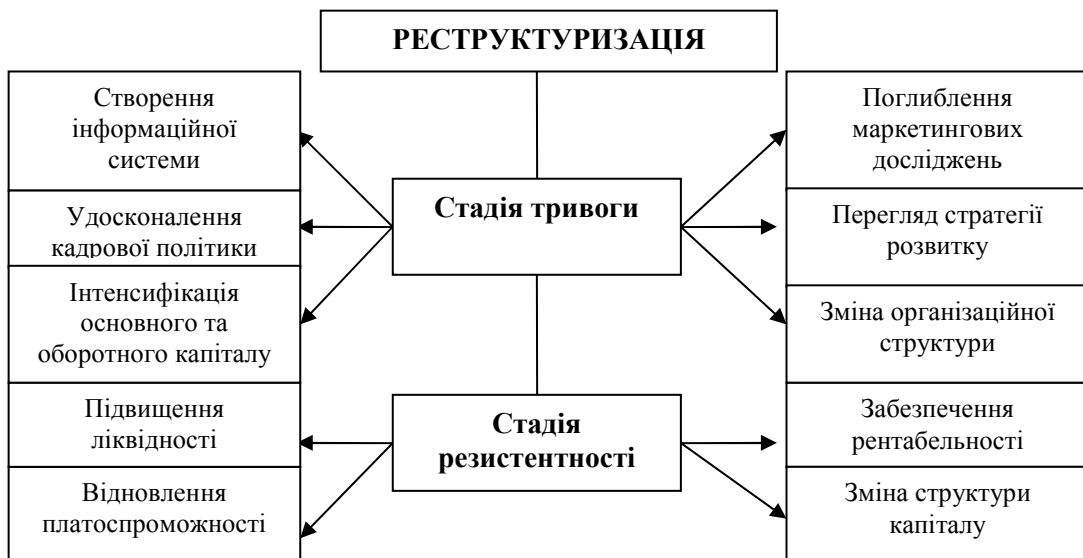

Рисунок 1. Стадії реструктуризаційного процесу*

Figure 1. Stages of the restructuring process

*Джерело: власна розробка автора.

Така диз'юнкція реструктуризаційного процесу зумовлена тим, що діяльність підприємства – це постійна конкурентна боротьба, а реструктуризація – ефективний засіб її ведення.

При цьому програма реструктуризації розвитку, здійснення якої передбачає отримання майбутніх економічних вигод (довготермінові перспективи), реалізовується виключно на стадії тривоги – усвідомлення необхідності змін апіорі ще задовго до виникнення кризових ситуацій.

Адаптивну реструктуризацію теж бажано проводити на стадії тривоги, коли криза є імпліцитною, але, у більшості випадків, її слабкі сигнали ігноруються, тому реструктуризація здійснюється одразу ж на стадії резистентності, яка іманентна антикризовій реструктуризації. Зазначимо, що при своєчасному проведенні адаптивної реструктуризації більшість господарюючих суб'єктів змогли б уникнути проведення антикризової.

Характерною рисою реструктуризації є її релевантність – залежність від особи, що приймає рішення, оскільки аксіологічність думки ініціатора реструктуризації визначає комплекс заходів, необхідних для її успішного проведення.

Згідно з дослідженнями Групи реструктуризації бізнесу [5] більшість господарюючих суб'єктів, здійснюючи реструктуризацію, орієнтуються, в основному, на досягнення довготермінових цілей: приведення існуючих бізнес-процесів до західних стандартів ведення бізнесу через упровадження сучасних управлінських технологій (неефективність бізнес-процесів – 26%); створення позитивного іміджу задля залучення інвестицій – 21%; впорядкування активів, придбаних шляхом поглинання чи злиття – 21%; відсутність чіткої стратегії розвитку господарюючого суб'єкта – 13%; низька вартість акцій на фондовому ринку – 9% (для західних компаній вказана причина є передумовою здійснення реструктуризації для 50% керівників) (рис. 2).

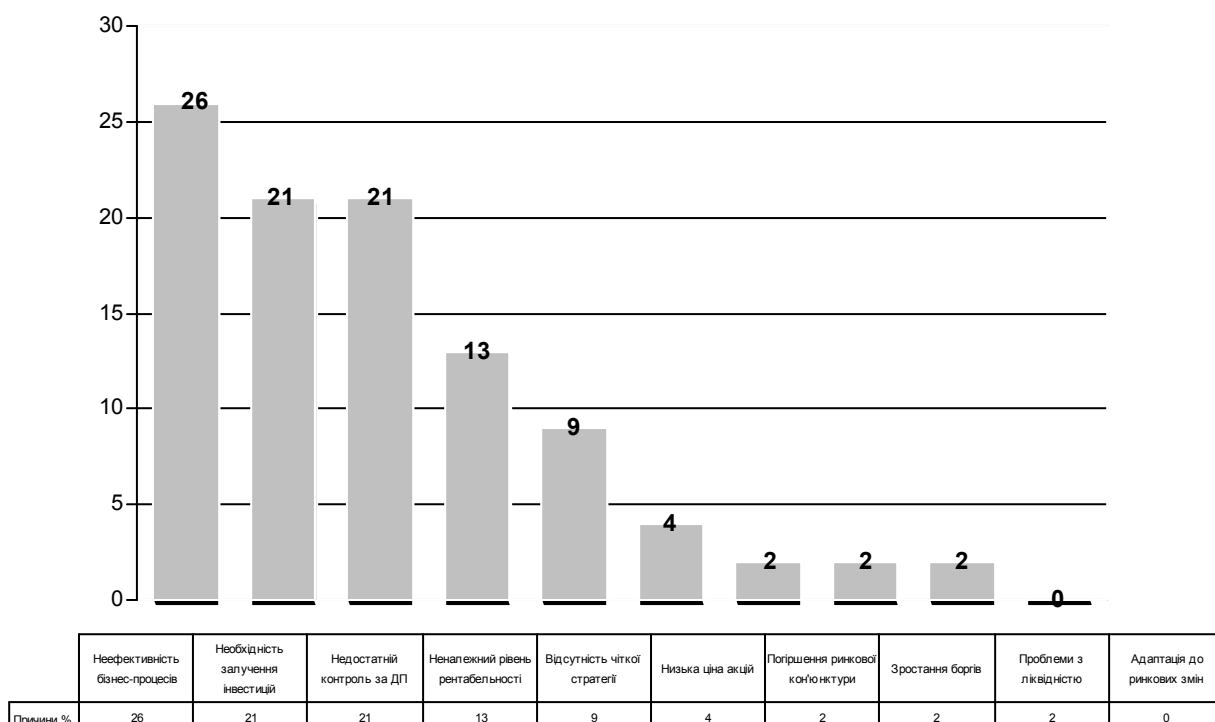

Рисунок 2. Результати анкетування причин проведення реструктуризації*

Figure 2. Results of the survey concerning the reasons of conducting the restructuring

* Джерело: розраховано автором на підставі матеріалів Групи реструктуризації бізнесу [5].

Враховуючи наведені дані, можна зробити висновок, що реструктуризаційні перетворення реалізують, переважно, підприємства, що дбають про збільшення ринкової вартості бізнесу та покращення іміджу. Сприяє цьому активний розвиток ринку консалтингових послуг, зокрема операційного менеджмент-консалтингу – формалізації та оптимізації бізнес-процесів з подальшою автоматизацією; IT-консалтингу – споживання дорогих інформаційних систем (ERP, SAP та ін.); HR-консалтингу, зокрема тренінгових послуг [16]. Однак нині, коли не лише Україна, а й увесь світ відчують наслідки фінансової кризи – банкрутство світових фінансових корпорацій, падіння платоспроможного попиту на товари та послуги, зниження цін на сировинних ринках, девальваційні процеси – знову стають актуальними адаптивна, а за несвоечасної реакції на ринкові зміни чи наявності проблем ендогенного характеру – антикризова реструктуризація. Необхідність реалізації вказаних структурних перетворень підтверджується статистичними даними щодо кількості збиткових вітчизняних підприємств (рис. 3).

Аналізуючи наведені на рис. 3 дані, бачимо, що порушення макростабільності на зовнішніх ринках відобразилося на внутрішніх процесах національної економіки – частка збиткових підприємств у 2010 р. сягнула 41,0% від загальної кількості підприємств, що є найбільшим значенням за досліджуваний період. Темпи реального ВВП досягли найнижчого за останні десять років значення і становили 84,9%. Обсяги промислового виробництва скоротились на 27,9%, темпи зростання реальної заробітної плати в 2009 р. уповільнилися до 90,8%, досягнувши рівня 2000 р., коли індекс реальної заробітної плати становив 99,1% (найбільше значення даного показника спостерігалось у 2004 р. – 123,8% [14, с. 397]).

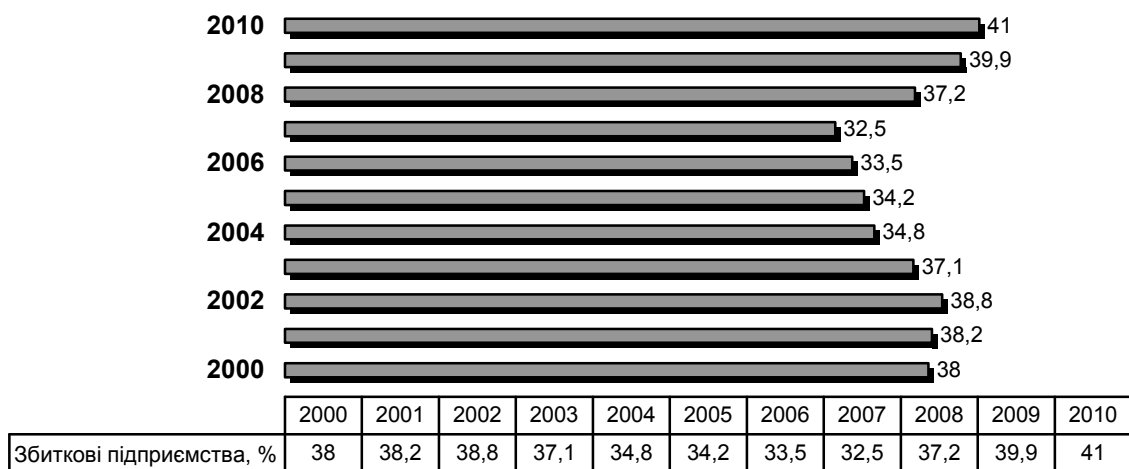

Рисунок 3. Кількість збиткових підприємств у 2000-2010 рр., %*

Figure 3. The amount of unprofitable enterprises in 2000-2010,%

*Джерело: складено автором за матеріалами [14].

У грудні 2008 р., через жорстку монетарну політику центрального банку, фінансово-комерційні посередники припинили кредитування як юридичних, так і фізичних осіб – кредити, надані банківськими установами резидентам скоротились на 10727,0 млн. грн. Відповідно, через недостатність фінансування скоротились обсяги виконаних будівельних робіт на 37,0%. Разом з тим, стрімке спекулятивне зростання курсу долара (2007 р. – 5,0500 грн., 2008 р. – 7,7000 грн., 2009 р. – 7,9850 грн., 2010 р. – 7,9617 грн. [14, с. 67]) призвело до остаточного розбалансування усіх ринків, у тому числі й будівельного (рис. 4).

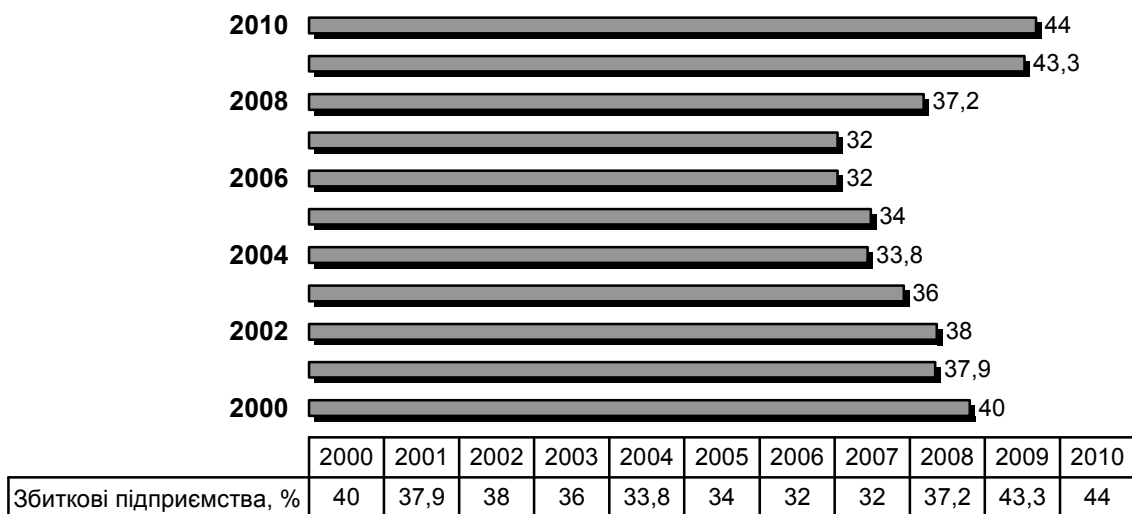

Рисунок 4. Частка збиткових підприємств до загальної кількості підприємств будівельної галузі, %*

Figure 4. The ratio of unprofitable enterprises to the general amount of enterprises of construction industry, %

*Джерело: складено автором на основі [14, с. 61].

Основними причинами негараздів у будівельній галузі, за твердженнями експертів, є залежність будівельника від зовнішніх джерел фінансування (будівельні проекти майже на 80% реалізуються за рахунок коштів інвесторів, решта 20% – за рахунок ресурсів забудовника, значна частина яких – позичені), подорожчання енергоносіїв, що зумовлює відповідне підвищення цін на будівельні матеріали, зростання відрахувань на розвиток транспортної інфраструктури населених пунктів, збільшення плати за землю. Таким чином, негативний вплив на ефективність діяльності будівельних підприємств чинять зовнішні фактори, що детермінує адаптивну реструктуризацію, метою проведення якої є пристосування до змін ринкового оточення.

Для обґрунтування необхідності адаптивної реструктуризації будівельними підприємствами відобразимо залежність обсягів реалізованої будівельної продукції – виконаних та переданих замовникам будівельно-монтажних робіт і послуг від джерел фінансування будівництва, оскільки дана причина є чи не найвагомішою у структурі екзогенних факторів впливу на ефективність діяльності будівельного підприємства.

Спорудження об'єкта чи виконання інших робіт (реконструкція, розширення, добудова, реставрація, ремонт) передбачає укладання договору підряду, за яким замовник (фізична чи юридична особа, держава) передає підряднику затверджену проектно-кошторисну документацію, надає будівельний майданчик (в окремих випадках) [8, с. 394] та на підставі локальних кошторисів здійснює розрахунок за виконані БМР [2, с. 25]. Внески фізичних та юридичних осіб на реалізацію будівельних проектів, зокрема на основі пайової участі, асигнування із бюджету та цільових фондів відображаються у пасиві балансу як кошти цільового фінансування та цільові надходження [8, с. 262]. При цьому дохід (обсяг реалізації будівельних робіт у вартісному вираженні) визнається залежно від ступеня завершеності робіт на дату балансу, якщо кінцевий фінансовий результат від виконання будівельного контракту може бути достовірно оцінений [8, с. 394] (рис. 5).

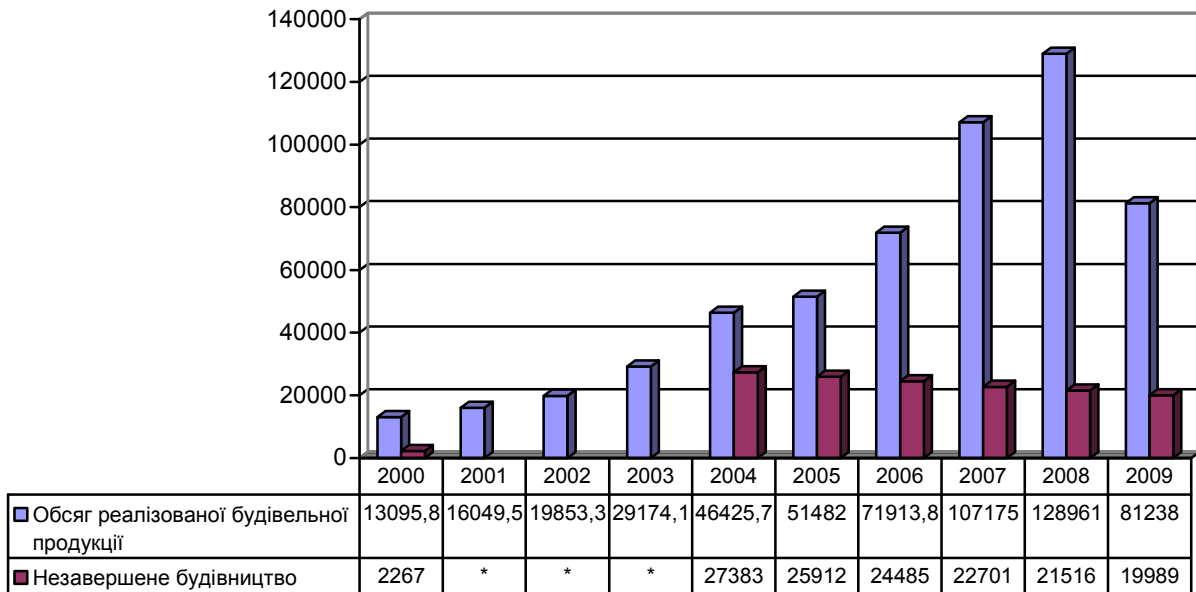

Рисунок. 5. Динаміка обсягів реалізованої будівельної продукції та незавершеного будівництва у 2000-2009 рр., млн. грн.*

Figure 5. Dynamics of volume of sales of construction products and construction in progress in 2000-2009, millions of hryvnias

*Джерело: складено автором на підставі опрацювання даних [14, с. 211].

Взаємозв'язок обсягів реалізованої будівельної продукції та капіталовкладень, здійснених за рахунок власних коштів, бюджетних ресурсів, грошових засобів населення і отриманих господарюючими суб'єктами кредитів (табл. 1) відобразимо шляхом розрахунку коефіцієнтів кореляції за формулою

$$r = \frac{\overline{XY} - \overline{X} \cdot \overline{Y}}{\sigma_x \cdot \sigma_y}, \quad (1)$$

$$\text{де } \overline{XY} = \frac{\sum m XY}{\sum m}; \quad \overline{X} = \frac{\sum m X}{\sum m}; \quad \overline{Y} = \frac{\sum m Y}{\sum m};$$

$$\sigma_x = \sqrt{\frac{\sum (X - \overline{X})^2}{n}}; \quad \sigma_y = \sqrt{\frac{\sum (Y - \overline{Y})^2}{n}},$$

де r – лінійний коефіцієнт кореляції;

n – кількість одиниць у ряді;

m – частота;

X – індивідуальні значення факторної ознаки;

Y – індивідуальні значення результативної ознаки.

Значення коефіцієнта кореляції коливається в межах від «-1» до «+1». Якщо коефіцієнт кореляції дорівнює одиниці, то зв'язок функціональний, якщо нулю – зв'язок відсутній. Щільність зв'язку оцінюється за такою схемою:

- 1) $r = 0,1 - 0,30$, зв'язок несуттєвий;
- 2) $r = 0,30 - 0,70$, зв'язок середній;
- 3) $r = 0,70 - 0,99$, зв'язок щільний.

Таблиця 1

Значення показників, необхідних для розрахунку коефіцієнтів кореляції, млн. грн.

Table 1

Value of indicators that are necessary for the calculation of correlation coefficients, millions of hryvnias

Роки	Обсяг реалізованої будівельної продукції	Власні кошти	Бюджетні кошти	Кошти населення, вкладені у будівництво	Кредити банків та інші позики
2000	13095,8	16198,0	2185,0	1176,0	391,0
2001	16049,5	21770,0	3081,0	1415,0	1400,0
2002	19853,3	24470,0	3228,0	1573,0	1985,0
2003	29174,1	31306,0	5665,0	1822,0	4196,0
2004	46425,7	46685,0	11489,0	2577,0	5735,0
2005	51482,0	53424,0	8992,0	3091,0	13740,0
2006	71913,8	72337,0	12292,0	12129,0	19406,0
2007	107174,9	106520,0	17782,0	18428,0	31182,0
2008	128961,2	132138,0	21494,0	21084,0	40451,0
2009	81237,6	96019,0	10848,0	10294,0	21581,0
Разом	565367,9	600867,0	97056,0	73589,0	140067,0
Середнє	56536,79	60086,7	9705,6	7358,9	14006,7

*Джерело: складено на основі систематизації даних [14, с. 202].

За результатами дослідження (табл. 2), значення всіх коефіцієнтів кореляції відображають суттєвий зв'язок (більше 0,8) між обсягом реалізації будівельної продукції та зовнішніми джерелами фінансування будівництва (взаємозв'язок між обсягом реалізації будівельної продукції та власними коштами забудовників не відображено, оскільки він є функціональним).

Таблиця 2

Коефіцієнти кореляції між обсягом реалізованої будівельної продукції та зовнішніми джерелами фінансування капіталовкладень

Table 2

The correlation coefficients between the volume of the sold construction products and external sources of financing of capital investments

Показники	Обсяг реалізованої будівельної продукції, млн. грн.
Бюджетні кошти, млн. грн.	0,97
Кошти населення, вкладені у будівництво, млн. грн.	0,94
Кредити банків та інші позики, млн. грн.	0,98

З метою підтвердження залежності будівництва від зовнішніх джерел фінансування відобразимо фінансовий стан підприємств з точки зору структури джерел утворення господарських засобів та спроможності погашати поточні зобов'язання (табл. 3).

Таблиця 3
Окремі показники фінансового стану будівельних підприємств*

Table 3

Some indicators of the financial state of construction enterprises

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Коефіцієнт покриття	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,04	1,1	1,2	1,2	1,1
Коефіцієнт фінансової автономії	0,6	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2
ВОК, тис. грн.	1239	2498,9	2453,7	2566,4	3325,1	1369	5823,6	9703,3	13421,5	44687,3
Коефіцієнт фінансового ризику	0,8	0,9	0,9	1,3	1,9	2,9	2,6	3,3	4,9	4,9

*Джерело: складено автором на основі опрацювання даних [14, с. 64].

Значення розрахованих показників, наведених у табл. 3, характеризують фінансовий стан будівельних підприємств як кризовий – нестача власного оборотного капіталу в розмірі 44687,3 млн. грн. Більше того, низькі значення коефіцієнтів фінансового ризику та фінансової автономії свідчать про високий рівень залежності будівництва від позикових джерел, до того ж з часом ситуація погіршується, що підтверджує вплив екзогенних факторів, зокрема джерел фінансування, на діяльність будівельних підприємств.

Висновки. Реструктуризація як процес характеризується валентністю – взаємозв'язком превентивних (стадія тривоги – активізація економічного потенціалу) та реактивних (стадія резистентності – невідкладні антикризові дії) заходів. На першій стадії реалізують реструктуризацію розвитку й адаптивну, на другій – антикризову реструктуризацію. Першочерговою метою реструктуризації є не усунення наслідків, а попередження виникнення проблем різноманітного походження, оскільки бізнес має бути ефективним на даний, конкретний момент часу, що перебуває у площині адаптивної реструктуризації – превалюючої щодо решти. Особливо актуальною вона є для підприємств будівельної галузі, різке погіршення фінансового стану яких зумовлене як безсистемністю економічних реформ, так і безпідставним стимулюванням внутрішнього попиту на будівельну продукцію шляхом збільшення обсягів кредитування фізичних осіб та реалізації центральним банком політики «дешевих грошей». У результаті кореляційного аналізу встановлено, що щільність зв'язку між обсягами реалізації будівельної продукції та зовнішніми джерелами фінансування капіталовкладень доволі висока (понад 0,9), що свідчить про суттєвість впливу екзогенних факторів на результати діяльності будівельних підприємств.

Conclusions. Thus, restructuring as process is characterized by the valence - intercommunication of preventive (the stage of warning is the activation of economic potential) and resistance (urgent anti-crisis actions) measures. On the first stage restructuring of development and adaptation is realized, on the second – anti-crisis restructuring. The most important aim of restructuring is a not removal of consequences, but warning of origin of problems of various origin, as business must be effective at this certain moment of time of adaptive restructuring as prevailing in relation to others. Especially important it is for the enterprises of construction industry, the decline of

the financial state of which is predefined by both unsystematic economic reforms and ungrounded stimulation of the internal demand on construction products by the increase of volumes of crediting of physical entities and realization of the policy of “cheap money” by the central bank. It is set as a result of cross-correlation analysis, that the density of connection between the volumes of realization of construction products and external sources of financing of capital investments is sufficiently high (over 0,9) that testifies the importance of influence of exogenous factors on the results of activities of construction enterprises.

Використана література

1. Аистова, М.Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям [Текст] / М.Д. Аистова. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
2. Атамас, П.Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки: навчальний посібник [Текст] / П.Й. Атамас. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
3. Белых, Л. П. Реструктуризация предприятия: учеб. пособие для вузов [Текст] / Л.П. Белых, М.А. Федотова. – М.: ЮНИТИ ДАНА, 2001. – 399 с.
4. Бойчик, І. М. Економіка підприємства: навчальний посібник [Текст] / І.М. Бойчик. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
5. Ерофеев, А. Реструктуризация бизнеса: опыт и подходы российских компаний [Электронный ресурс] / А. Ерофеев. – 2006. – Режим доступа: http://www.kpmg.ru/russian/supl/publications/surveys/Survey_Report_Rus.pdf.
6. Ефремов, В.С. Стратегическое управление в контексте организационного развития [Текст] / В.С. Ефремов // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – № 1. – С. 3 – 13.
7. Костырко, Л.А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия: монография [Текст] / Л.А. Костырко. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х.: Фактор, 2008. – 336 с.
8. Крупка, Я. Д. Облік у будівництві: підручник [Текст] / Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Р.О. Мельник. – К.: Знання, 2008. – 631 с.
9. Мазур, И.И. Реструктуризация предприятий и компаний: справочное пособие [Текст] / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро; под ред. И.И. Мазура. – М.: Высшая школа, 2000. – 587 с.
10. Моррелл, Дж. Как делать прогнозы в бизнесе. Руководство для предпринимателей [Текст] / Моррелл Дж.; перевод с англ. – М.: НИРРО, 2004. – 283 с.
11. Новейший словарь иностранных слов и выражений [Текст] / отв. за вып. В.В. Адамчик. – М.: Современный литератор, 2003. – 976 с.
12. Патрик, А. Гохан. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний [Текст] / Гохан А. Патрик; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 741 с.
13. Перехідна економіка: підручник [Текст] / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін.; за ред. В. М. Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.
14. Статистичний щорічник України за 2009 рік [Текст] / Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка; відп. за вип. Н. П. Павленко. – К.: Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 566 с.
15. Тарасов, В. Тектология А. Богданова и неоклассическая теория организаций – предвестники эры реинжиниринга [Текст] / В. Тарасов // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 1. – С. 68 – 74.
16. Трофімова, О. Огляд українського ринку менеджмент-консалтингу [Електронний ресурс] / О. Трофімова. – Режим доступу: http://www.uamc.com.ua/documents/Cons_Marketing_ukr.pdf.
17. Хелферт, Э. Техника финансового анализа [Текст] / Э. Хелферт; пер. с англ. под ред. Л.П. Белых. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.